

PUTOVÁNÍ po vzpomínkách

Dějiny druhé světové války očima obyčejných lidí

Tento projekt byl spolufinancován z prostředků Pardubického kraje.

Dějiny jsou pro nás důležité stejně jako naše vlastní vzpomínky. Tak jako se můžeme poučit z vlastních chyb, můžeme se snad poučit i z událostí v minulosti. K tomu jim ale potřebujeme rozumět. Říkají nám klíčové dějinné okamžiky ještě něco? Nebo jsou to jen prázdná slova bez obrazů? Vždyť jsou staré přes osmdesát let a my už si je dnes často neumíme vůbec představit! Pojdme se tedy přenést v čase pomocí vzpomínek lidí, kteří tenkrát žili.

Nikdo neprožil všechno, ale střípky různých vzpomínek skládají dohromady obraz doby, která se nám díky tomu může stát bližší. To, co prožili naši předkové, v nich zanechalo otisk a změnilo je.

Koncept střípků vzpomínek

Střípky vzpomínek jsou rozesety mezi lidmi, kteří žili či stále žijí na území dnešních mikroregionů Heřmanoměstec-ko a Mikroregionu Železné hory, na území mezi městy Heřmanův Městec a Ronov nad Doubravou. Jedná se o vzpomínku dnešní generace na generaci právě minulou, často o vzpomínku v rámci rodiny.

Jsou koncipovány od všeobecně známých informací, které jsou uvedeny na „vstupních branách“, po detailní lokální střípky vzpomínek místních lidí roztroušených po území. Místa střípků vzpomínek se dají kdykoli rozšiřovat dle pátrání po místních zajímavostech dané doby. Nosným tématem je Partyzánská stezka – ucelený okruh s 8 tématickými zastaveními. Vede po značených trasách KČT, aby byla zajištěna prostupnost krajinou. Věnuje se tématům válečných zajatců, seskoku a pobytu partyzánů v lesích a tomu, jak jim místní lidé pomáhali a jaký je za to stihl trest. Ale nejen to. Na panelech Partyzánské stezky je možné se dozvědět i o obtížích běžného života za války: o přidělovém systému potravin, vaření v nouzi, ale i odvodech mladých na nucené práce.

Zpracované informace najdete ve formě prezentace, dokumentu ke stažení, na infopanelech umístěných v krajině, viz. mapový podklad. Infopanely jsou doplněny motivačními otázkami k tématu (vhodné pro školní kolektivy, ale i rodiny s dětmi či prostě jen výletníky).

Pokud se chcete dozvědět něco více, vypravte se na Partyzánskou stezku.
Zemljanka GPS 49.9140519N, 15.5693992E.

Občerstvení v sezóně najdete v Pivovaru Žlebské Chvalovice.

Mapový podklad

Legenda k mapě

Brána do vzpomínek

Zastavení
Partyzánské stezky

Střípky vzpomínek

Jak to všechno začalo

Životem běžných lidí otrásla Mnichovská dohoda ze dne 28. září 1938. Tato dohoda znamenala, že jsme museli hitlerovskému Německu postoupit pohraniční území – Sudety, kde žilo hodně Němců. Hitler sliboval, že už nebude nic víc požadovat a zůstane zachován mír. A tak se rozhodlo o nás bez nás: Anglie, Francie (naši původní spojenci) a Itálie tuto dohodu podepsali. Nešlo o nějaký úzký proužek země. Přišli jsme o obrovské území a s ním i o celé obranné linie z bunkrů, které před tím Československo budovalo. Spousta lidí proto musela opustit své domovy jen s tím, co unesli nebo uvezli na vozíku a odejít. Někdo se stěhoval k příbuzným do vnitrozemí, ale mnoho lidí nemělo kam jít a skončili v uprchlických táborech. Tehdy se drama týkalo jenom některých.

O půl roku později 15. března 1939 nacistické Německo obsadilo celé naše území. Byl to den hrůzy! I počasí bylo dramatické. Místo jara přišel silný víchř a sněhová bouře. Napadlo tehdy tolik sněhu, kolik dnes nebývá ani na horách. Byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. Tím Německo získalo celý náš tehdy velmi vyspělý průmysl a začalo ho využívat ke svým válečným potřebám.

BRÁNY DO VZPOMÍNEK

I STŘÍPKY MÍSTNÍCH VZPOMÍNEK

umístění

Heřmanův Městec

Hošťalovice

Lipovec-Licoměřice

Ronov nad Doubravou

BRÁNA DO VZPOMÍNEK

Vzpomínka, jak chtěla německá armáda vyhodit zámek do povětří

Majitel heřmanoměstského zámku Oldřich Ferdinand Kinský byl významný představitel Sudetoněmecké strany a angažoval se proti ČSR. Zemřel 19. prosince 1938. Jeho manželka s dětmi se v roce 1940 vystěhovala do Argentiny. Tím zůstal zámek opuštěný.

V lednu 1945 se na **zámku usídlilo velitelství wermachtu** (německé nacistické armády) pro východní frontu. Zámecký park tehdy sloužil jako polní letiště. V posledních dnech války – na jaře 1945 zde Němci pálili listiny, aby zničili důkazy. Pálili ale i psací stroje, zabavená rádia a jiné cenné věci. Chovali se podle hesla: „Po nás potopa!“ Zámek podminovali a chystali se ho vyhodit do povětří. Místní hasiči se domluvili s třemi Rakušany, kteří sloužili ve wermachtu, aby přerušili vedení k náložím a tím zabránili výbuchu. Za pomoc dostali tito vojáci civilní šaty, aby měli možnost utéct z německé armády domů

do Rakouska. Naneštěstí je Němci na útěku chytili a pro výstrahu popravili. Zámek byl ale zachráněn.

Vojáci wermachtu definitivně opustili zámek 8. května 1945. Hasiči s nasazením života hasili v parku hořící auta, která Němci zapálili a zneškodňovali nastražené miny, které měly vyhodit celý zámek do povětří. 9. května v odpoledních hodinách přijely první sovětské tanky. Zámek se opět stal oblastním velitelstvím, tentokrát sovětské Rudé armády.

BRÁNA DO VZPOMÍNEK

Vzpomínka na to, jak se řád změnil v chaos

Když byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, byla nařízena změna směru jízdy na silnicích. Původně se celou první republiku jezdilo vlevo. Jakmile jsme se ovšem stali součástí Velkoněmecké říše, bylo nakázáno jezdit vpravo tak, jak je to dodnes. Změna nastala v podstatě s okamžitou platností. Jen Praha dostala kvůli tramvajím pár dní odklad. Zpočátku to způsobovalo zmatky, ale Hitler nařídil, tak to tak muselo být!

V Protektorátu musela čeština ustoupit do pozadí. Všechny nápisy, úřední listiny apod. musely být dvojjazyčné a na prvním místě byla němčina. Takže se všechna města, vesnice i ulice musela psát německy. Německý název pro Ronov byl: Ronow an der Doubrawa.

Když nás Němci obsazovali, všechno bylo až mrazlivě spořádané. Když začali 5. května 1945 přes Ronov poražení utíkat, byl to pěkný chaos. Trvalo to nepřetržitě 3 dny a 2 noci

– bloudili, neboť naši dědové a otcové otočili nebo odstranili směrové tabule. Na začátku války donutili utíkat naše lidi z domovů a teď museli utíkat oni sami. Docházel jim benzín. Nechali tu stát auták plný kožešin, jinde zůstal nepojízdný nákladák plný tabáku a cigaret. Když jsme ho my kluci objevili, tak jsme si tajně zakouřili a pochopitelně nám bylo moc špatně.

Konec války byl po šesti letech plných strachu a teroru pro všechny velkou úlevou.

BRÁNA DO VZPOMÍNEK

Vzpomínka na zamítnutí elektrifikace v Hošťalovicích

Ve třicátých letech postupně probíhalo zavádění elektřiny do venkovských obcí. Např. Bukovina měla elektrické osvětlení jako jedna z prvních, Podhořany byly elektrifikovány v roce 1939. Když se toto téma tenkrát řešilo v Hošťalovicích, tak to místní odmítli jako nesmysl s tím, že: „...se jedná o obec chudou, horskou a není nutné zatěžovat občany dalšími výdaji.“ Na zavedení elektřiny totiž musela obec přispět vlastními penězi. Starosta tenkrát dokonce s hrdostí vyprávěl svému švagrovi: „Švaříčku, je to dobrý! My jsme tu elektriku zažehnali!“ O tom, že elektřina ve vesnici je blbost, se tehdy celkem svorně všichni shodli. I pan Josef Pecka, kterému se říkalo „statkář“ mínil, že: **„Na tu bídu není třeba svítit!“**

Za války bylo nařízeno zatemňování oken při večerním svícení. Takže všude panovala úplná tma. Když byl člověk

venku, neviděl ani světélko. Bylo to kvůli bombardování – aby spojenecká letadla nenašla snadno cíl. A víte, čím tedy tehdy v Hošťalovicích svítily, když neměli elektřinu? Petrolejkami, svíčkami a loučemi.

Obyvatelé Hošťalovic a Březinky dávali za války partyzánům jídlo. Potkávali se s nimi především při práci v lese. Partyzáni si občas v hluboké tmě o něj přišli poprosit až do domů.

BRÁNA DO VZPOMÍNEK

Vzpomínka na pomoc uprchlým válečným zajatcům

Od září 1943 se v lese nad Licoměřicemi schovávali dva ruští uprchlí váleční zajatci. Místní do lesa chodili, takže se jejich pobyt nedal dlouho utajit. V Lipovci a Licoměřicích ale nebyli udavači. Uprchlíci měli pruhované mundúry, jaké znáte z koncentračních táborů. Jednou v noci jim pan Ouřecký donesl normální oblečení a prádlo. Jindy uprchlíci v lese potkali dokonce oba starosty zdejších vesnic (Koberu a Šmída) a hned druhý den paní Šmídovou a Anežku Bromovou. Na večer byli pozváni k Bromům, kde jim uvařili teplé jídlo, mohli se umýt a oholit. Pak chodívali k panu Ouřeckému do Lipovce na jídlo a poslechnout si rádio.

Maminka zdejšího hajného paní Šustrová jim zapůjčila rusko-český slovník a Ivan (býval před válkou učitelem) díky němu za chvíli uměl obstojně česky. **Zdejší lidé uprchlým zajatcům pomáhali, přestože jim za to hrozil obrovský trest.** Lidé jim nosili jídlo do lesa a zdejší truhlář s kovářem dokonce vyrobili dvířka k bunkru (zemljance), který si v lese vykopali. Všichni se těšili z toho, že jsou Ivan a Ser-

gej zachráněni a společně se dočkají konce války. V třeskuté zimě na začátku roku 1944 se k nim přidal ještě Konstantin.

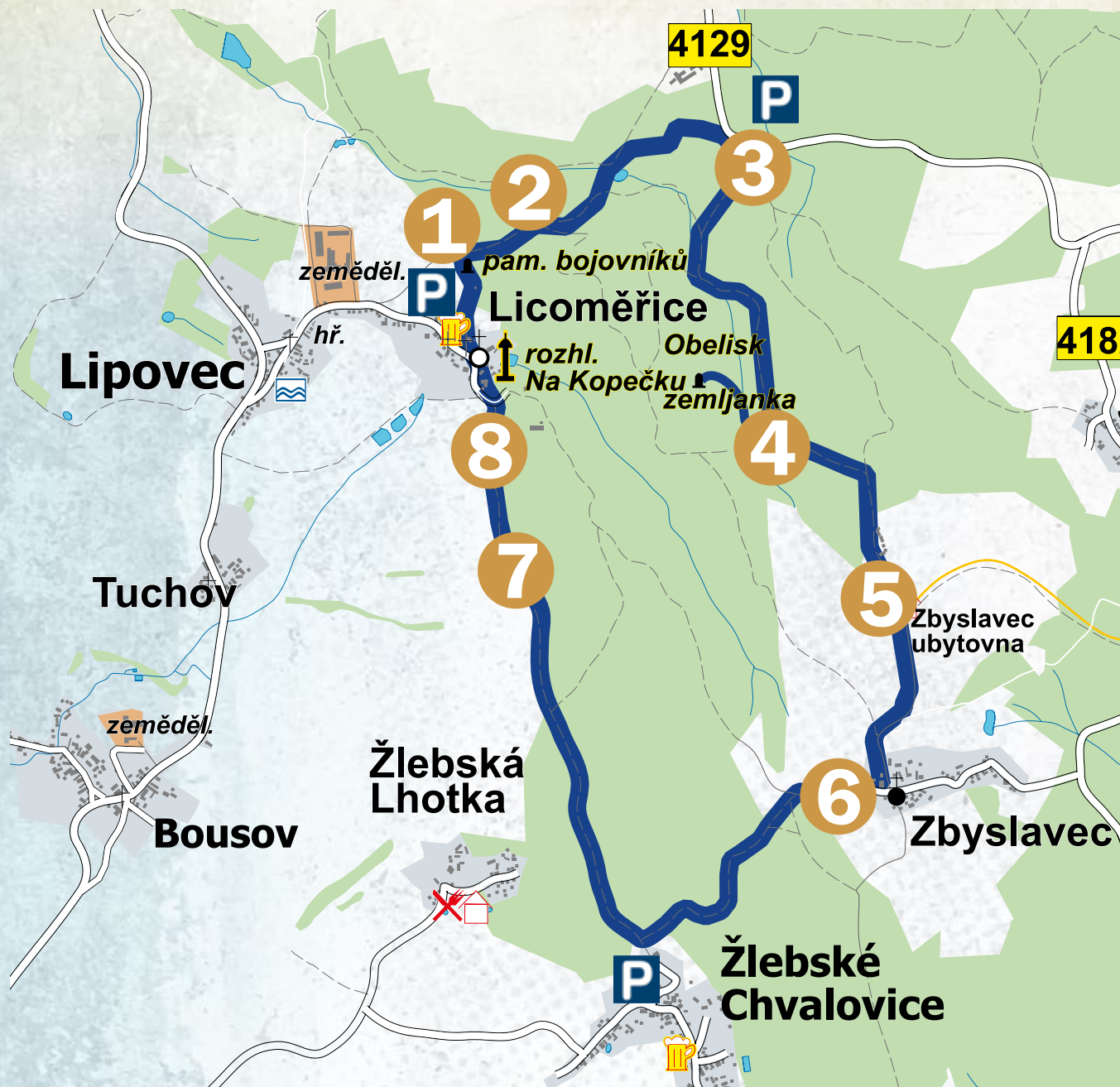
Na konci května 1944 se u pana Ouřeckého objevili všichni tři na kost promoklí. Bylo tehdy počasí „že by psa nevyhnal“. Pan Ouřecký je schoval ve své stodole a dobří lidé si je rozebrali k sobě domů. U pana Ouřeckého zůstal Sergej, Konstantina si vzali Bromovi a Ivana Šustrovi. Lidé si prostě na přítomnost ruských válečných zajatců zvykli. Byli veřejným tajemstvím. Dokonce chodili do kina do Podhořan.

PARTYZÁNSKÁ STEZKA

umístění panelů 1–8, viz. mapový podklad
trasa vede po značené modré a červené trase KČT

Témata zastavení:

1. **Váleční zajatci se ukrývali v našem lese**, vypráví *Marie z Licoměřic*
2. **Seskok partyzánů**, vypráví *kapitán výsadku Fomin*
3. **Jak to bylo s jídlem a jak se vařilo**, vypráví *Anna z města*
4. **Totálně nasazení**, vypráví *Anna*
5. **Pobyt partyzánů**, vypráví *kapitán partyzánského výsadku Fomin*
6. **Odhalení partyzánů**
7. **Potrestání vesnic**, vypráví *Václav Plener z Lipovce – dotvořeno*
8. **V koncentračním táboře Terezín**, vypráví *František Froman*

PARTYZÁNSKÁ STEZKA 1-8

ZKUS SI ODPOVĚDĚT:

Pomohl bys člověku v nouzi, i když bys za tu pomoc mohl být těžce potrestán? Pomohl bys hladovému a málo oblečenému uprchlému válečnému zajatci, který se schovává v lese?

- Možná bys mu nepomohl, protože by ses bál, ale neudal bys ho.
- Možná bys mu pomohl, pokud by ti to připadalo bezpečné.
- Možná bys mu pomohl, protože bys nemohl jinak, i když by to bylo pro tebe nebezpečné.
- Možná bys ho udal ze strachu, že někdo ví, že jsi ho potkal a neohlásil to.

Celý okruh stezky měří cca 9 km, lze absolvovat pěšky, lesní cesty jsou mnohdy i na horském kole obtížně sjízdné.

Není nutností, aby byla absolvována celá stezka, i pár zastavení je podnětných.

PARTYZÁNSKÁ STEZKA

1

Váleční zajatci se ukrývali v našem lese, vypráví Marie z Licoměřic

Za druhé světové války se v našem lese – u Licoměřic objevili uprchlí ruští zajatci a schovávali se tu. Byli zbídačelí a vychrtlí, až se zdálo těžké si představit, že tito muži žili někdy někde své obyčejné životy, chodili do práce, radovali se, měli ženy a děti. To vše se pro ně změnilo, když nacistické Německo vtrhlo do Sovětského svazu. Ti obyčejní muži museli do války a v ní také padli do zajetí – do nelítostných rukou nacistů...

22. června 1941 nacistické Německo zaútočilo ohromnou silou na Sovětský svaz. Německá armáda ze začátku vítězně postupovala, zabíjela sovětské vojáky a také je brala do zajetí. V zajateckých táborech panovaly nelidské podmínky, a tak většina zajatců zemřela hladem nebo na následky krutého zacházení. Proto z celkového počtu 3,9 mil. zajatců z roku 1941 jich v únoru 1942 zbývalo jen 1,1 mil. Protože v té době už v Německu silně chyběly pracovní síly, byli práce schopní zajatci (v té době jich bylo asi jen 400 tis.) nasazeni na práci v Německu. I nadále nedostávali dostatečně najíst, neměli nárok na žádné volno, zkrátka byli jako otroci.

V takové situaci se ocitli i Ivan (před válkou učitel) a Sergej (před válkou traktorista) nasazení v bavorské sklárně. Odtud se jim podařilo v červnu roku 1943 uprchnout a na útěku se dostali až sem k nám do Železných hor. V Licoměřicích končila silnice tak, jak je to i dnes a dál už byl jen

les. Jako by zde končil svět. Dnes vám to zas tak nepřijde – lesem vedou široké cesty a ani se nezdá tak velký, ale to je proto, že jezdíte auty a i velké vzdálenosti překonáte za krátkou chvíli a bez námahy. Tehdy automobily vůbec nebyly běžné, chodilo se pěšky a jezdilo na kole...

My, místní, jsme samozřejmě do lesa chodili běžně, a tak se stalo, že v září roku 1943 jsme tam s kamarádkou potkaly uprchlé zajatce Ivana a Sergeje, kteří nás prosili o chleba. Tehdy byli vyhublí na kost a vážili asi pouhých 40 kg, a to je na dospělé muže opravdu strašně málo! Doma jsme se o nich opatrně zmínily, a tak se o nich postupně dozvídali další obyvatelé vesnice a nosili jim jídlo, i když ho sami moc neměli – třeba tlusté krajíce chleba namazané sádlem.

Pomáhal jim také jeden kovář a jeden kolář, mimo vše jiné jim vyrobili dveře na jejich v zemi zakopaném bunkru – zemljance, kterou měli v místě „U Tří kamenů“. Měli v něm i kamínka – litinový bubínek.

Zdejší lidé prostě uprchlým zajatcům pomáhali, přestože jim za to hrozil obrovský trest. Všichni se těšili z toho, že jsou Ivan a Sergej zachráněni a společně se dočkají konce války. Tou dobou se u rodiny hajného Laňky přímo v Podhradí schovala třetí muž s podobným osudem: Konstantin Korovin, který utekl ze zajateckého tábora Stalag u Norimberka. Původně to byl námořní důstojník. Přidal se k Ivanovi a Sergejovi v třeskuté zimě začátku roku 1944.

PARTYZÁNSKÁ STEZKA

2

Seskok partyzánů, vypráví kapitán výsadku Fomin

Dvakrát jsme seděli v letadle připraveni k parašutistickému výsadku na území Protektorátu Čechy a Morava, na území obsazeném nacistickým Německem. Dvakrát se letadlo muselo vrátit. **Napotřetí se parašutistický výsadek podařil. Bylo nás celkem 12 a já jsem byl kapitán. Naše brigáda se jmenovala Mistr Jan Hus.** Jen jediný z nás byl Čech: politický komisař Pich-Tůma. Pro nás ostatní ze Sovětského svazu se jednalo o seskok do země, kterou jsme vůbec neznali a která byla plná německých okupantů. Neuměli jsme česky, ale ani německy.

Jestli jsme se báli? Snad ani nevím. Šli jsme bojovat proti nenáviděným nacistům. Co všechno jsem za hrůzy v bitvách s německou armádou zažil... Dokonce jsem získal medaili Za obranu Stalingradu. Nevím, jestli vám to dnes ještě něco říká, ale bylo to opravdu strašná řež, ve které sovětská armáda porazila tu německou. Ostatní kluci z výsadku byli zkušený běloruští a ukrajinští partyzáni. Jen Pich-Tůma neměl vůbec žádné zkušenosti s bojem. Byl to nadšený komunista. Seskakovali s námi i mladinké ženy, naší radistce bylo 22 let a naší zdravotnici 24 let. I ony byly dobře vycvičené.

Měli nás vysadit u rybníka Velké Dářko. Byl večer 26. října roku 1944. Už byla úplná tma. Samozřejmě to bylo nutné, aby si nás, pokud možno, nikdo nevšiml. Z letadla jsme skákali na padáku – postupně po jednom. Na zemi jsme

se bez problémů sešli až na naši zdravotnici. Seskakovala poslední. Nebyla k nalezení, stejně jako pytle se zbraněmi a zásobami pro první dny.

Vůbec jsme nevěděli, kde jsme. Museli jsme se skrýt. Schovali jsme padáky a zamířili k nejbližšímu lesu, kde jsme potřebovali přečkat noc. Nikdy jsme se nedozvěděli, že hned druhý den nacisté našli naše schované padáky i pytel s výzbrojí, která nám tolik chyběla. Další den jsme v lese potkali člověka, který rozuměl rusky. Byl to uprchlý ruský válečný zajatec Sergej. Mluvil naší řečí. To pro nás bylo jako zjevení. Řekl nám, kde vůbec jsme a také, jak jim zdejší lidé už rok pomáhají... Vše domluvil a už večer jsme seděli v domě pana Ouřeckého v Lipovci. Samozřejmě, že si místní lidé nemohli nevšimnout, že nad jejich vesnicemi nízko krouží letadlo. Někdo vypráví, že pan Ouřecký Sergeje do lesa přímo poslal s puškou přes rameno, aby to vypa-

dalo, že jde na zajíce. **Nacisté nepodnikali nic. Tedy kromě toho, že v okolí kroužilo letadlo a shazovalo letáky, abychom se vzdali. Také okolními vesnicemi jezdilo auto a z jeho tlampače se ozývalo, aby se „padákoví agenti“ vzdali.**

Až později z vyprávění jsme se dozvěděli, že zdravotnici Lydii při seskoku odnesl vítr o 10 km dál, až k Bukovině a navíc si vymkla kotník. Dopadla na pole, kde byly kupky jetele. Odplazila se schovat do jedné z nich. Když jel pan Marek pro ty kupky s povozem, našel ji raněnou a tiše naříkající. Ani se nerozmýšlel, jestli jí pomůže. Přeci ji tu nemohl nechat!? Nebo snad dokonce udat?! Odvezl ji domů a se svou mladou manželkou ji ošetřovali. V polovině listopadu, když se jí noha uzdravila, dojeli s ní spojky Pilařová a Bromová vlakem za zbytkem skupiny, která se mezitím přesunula na Českomoravskou vrchovinu, kam měla původně seskočit.

PARTYZÁNSKÁ STEZKA

3

Jak to bylo s jídlem a jak se vařilo, vypráví Anna z města

Němci razili heslo, že v Protektorátu má být „klid na práci“ pro Velkoněmeckou říši. Německou okupaci se u nás běžný život zcela změnil! Už v létě začal být nedostatek potravin a některých základních výrobků, jejich ceny prudce stouply. Čechy a Morava se totiž staly velkou potravinovou základnou pro Německo. Mnohem více se vyváželo, než zůstávalo. 1. září 1939 Německo napadlo Polsko a vypukla 2. světová válka. Tehdy to teprve začalo! **Byl zaveden přidělový systém. Mohli jsme si koupit jenom předepsané a značně omezené množství potravin. Němci na to zavedli lístky: na cukr, maso, tuky, chléb, mléko... Kupříkladu děti vůbec nedostávaly lístky na maso a třeba na dospělého byl přiděl ¼ hrnku mléka denně! Z těchto přidělů se muselo vařit!**

Prostě jídla bylo málo, zvláště ve městě, kde jsem tehdy bydlela. Měla jsem kroupy, ovesné vločky, brambory a jáhlovou mouku, maso a mléko skoro vůbec. Jestli se mě zeptáte, co jsem vařila...

No, dalo to dost vymýšlení: brambory na mnoho způsobů, krupicovou kaši, čočku na kyselo, knedlíky se zelím, polévku z chleba nebo česnečku. Oblíbené byly karbanátky z ovesných vloček nebo krup, do kterých se přidávala jen trošička masa. Kdepak chleba s máslem! Na to jsme mohli zapomenout, stejně jako na pravou kávu. Snídali jsme kávu náhražkovou a suchý chleba.

Přiděly se celou válku neustále snižovaly a koloval vtip, že tu jsou proto, kdyby náhodou zkolaboval černý trh, tak abychom nechcípili hlady! V té naší válečné stravě chyběly vitamíny a tuky. Začaly se objevovat nemoci ze špatné výživy. Na konci války byla celá polovina obyvatel podvyživených, takové to byly přiděly!

Odvodů z hospodářství, vypráví Jindřich

Určitě si řeknete, že když byl přidělový systém na potraviny, tak my s hospodářstvím na vesnici jsme se měli dobře. Měli jsme se líp než ve městě, to určitě, ale nikak bláze taky ne. Když jsme udělali zabíjačku, tak nám na určitou dobu úplně sebrali lístky na maso a tuky, a navíc jsme sádlo museli povinně odvést. Ze všeho, co jsme vypěstovali, jsme museli odvádět. **Němci brali obilí i dobytek. I slepice byly spočítané!** Od každé jsme museli ročně odvést 60 vajec! Abychom si sami nemohli stloukat z domácí smetany máslo, které se jinak nedalo vůbec sehnat, tak bylo zakázané i používání máselnic. Abychom nemohli z mléka odstředit smetanu, tak nám odstředivky úplně zabavili. V roce 1942 byly zvýšeny povinné dodávky obilí i masa. Aby měli Němci lepší kontrolu nad mletím mouky, došlo k zavírání menších mlýnů

a omezení mletí jen na některé dny. Ve většině mlýnů se mlelo dál bez povolení „na černo“, většinou v noci.

Samozřejmě se ale dělaly tajné zabíjačky, stloukalo se máslo a mlelo „na černo“. Bylo to hrozně nebezpečné, protože za to hrozil trest smrti nebo koncentrační tábor. Dneska si řeknete: „Za takovou drobnost?“ Tak to ale bylo. Skrývání potravin byl obrovský prohřešek, stejně tak jako černý trh s potravinami. Ale samozřejmě jsme naše příbuzné ve městě nenechali na holičkách. Snažili jsme se jim pomoci, jak to šlo. Jinak by snad hlady umřeli! Ale s postupující válkou byly kontroly čím dál přísnější. Kontrolovaly se kufry a tašky na všech nádražích. Za pašování potravin od příbuzných z venkova hrozily ohromné tresty.

PARTYZÁNSKÁ STEZKA

4

Totálně nasazení, vypráví Anna

Život v Protektorátu nebyl lehký ani příjemný pro nikoho, ale od jara roku 1942 na nás mladé padl strach z totálního nasazení v Německu. Víte, co to znamenalo? **Nuceně nastoupit na práci v německých továrnách. Nacistické Německo mělo totiž problémy s nedostatkem pracovníků, protože téměř všichni praceschopní němečtí muži museli narukovat do armády.**

Na nucených pracích se pracovalo od rána do večera, místo dnešních 40 hodin týdně klidně i 72 hodin. Práce byla většinou těžká, jídla bylo málo, a navíc se bydlelo v hromadných táborech nebo ubytovnách, kde nebylo dostatečné hygienické zázemí. No, podmínky zkrátka otřesné!

Nejdřív se totální nasazení týkalo 19letých a 20letých mladých mužů. Později se totální nasazování nevyhnulo ani nám dívkám. **Na povolávací lístek nebylo odvolá-**

ní. Tomu, kdo odmítl pracovat, hrozila pokuta, vězení nebo deportace do koncentračního tábora. Totálnímu nasazení jsme se mohli vyhnout tím, že jsme prokázali, že vedeme hospodářství (a to dodává Říši potřebné potraviny) nebo svatbou. Tak jsme se s Frantou vzali. Řekli jsme si, že se máme rádi, nikdo neví, co bude zítra, tak proč do toho nepraštit? Jenže později už samotné manželství nestačilo. Od totálního nasazení mě zachránilo jenom to, že jsem čekala Mařenku. Ona vůbec byla v letech 1943–44 rekordní porodnost.

Totálně nasazení, vypráví Vlastimil

Všichni jsme vymýšleli, jak se totálnímu nasazení vyhnout. Někdo se zkoušel domluvit s doktorem, aby mu napsal

posudek, že není schopen těžké práce a tak. Ale to se povedlo jen málokomu.

V Říši jsem byl nasazený v továrně. Podmínky byly strašné. Měl jsem pořád hlad. Psal jsem domů pohlednice: „Pošli kus uz“. Byl to zašifrovaný vzkaz našim: Pošli kus uzeneho! I doma měli díky přidělovému systému všichni jídla málo, ale přesto nám rodiny balíčky posílaly. Mámy se o nás strašně bály. Zvláště když spojenci začali bombardovat německé továrny! To bylo od jara roku 1944, protože spojenci postupovali fašistickou Itálií na sever a odtud mohli startovat bombardéry, které doletěly až nad Německo.

Při náletech šlo o život. Báł jsem se. Všude panoval velký zmatek, a díky tomu se mi podařilo z nucených prací uprchnout. Musel jsem se skrývat, ale postupně jsem se putováním po nocích dokázal dostat až domů. Šel jsem bez jídla a pil vodu ze studánek, nikomu jsem se nemohl ukázat. I tady doma jsem se musel schovávat dál, aby mě někdo neudal a nedostalo mě gestapo (německá tajná policie). Skrýval jsem se doma i v lese. Když se v něm objevili partyzáni, připadalo mi přirozené se k nim přidat. Němce jsem nenáviděl a chtěl jsem nějak pomoci našemu osvobození. No, je pravda, že jsem si to představoval dost romanticky. Chtěl jsem pomoci vlasti, ale trvalý život v lese byl velmi náročný.

PARTYZÁNSKÁ STEZKA

5

Pobyt partyzánů, vypráví kapitán partyzánského výsadku Fomin

Co bylo naším cílem? **Škodit Němcům, kteří okupovali Čechy a Moravu. V té době už bylo skoro jisté, že Němci válku prohrají, ale bylo potřeba to urychlit. Na území Protektorátu se totiž pro Němce vyrábělo ohromné množství zbraní, získávali zde i palivo do svých aut, tanků a letadel.** Proto jsme ve výsadku měli s sebou čtyři specialisty na destrukční práce. Také jsme pomocí vysílačky informovali o situaci v Protektorátě.

Nejdříve se k nám přidali tři uprchlí sovětští zajatci: Ivan, Sergej a Konstantin. Bylo to přirozené, protože se tu schovali už rok a Ivan se navíc za tu dobu naučil česky. Další, kdo chtěli být s námi a složili partyzánskou přísahu, byli mladíci, kteří se ve vesnicích schovávali, protože utekli z nucených prací ve zbrojních továrnách v Německu. Měli nadšení mládí, ale moc si neuvědomovali hrozící nebezpečí.

Když jsme zjistili, že jsme o 50 km jinde, než jsme měli být, rozhodli jsme se, že většina z nás se přesune k Velkému Dářku, kam jsme měli původně seskočit. Na místě zůstal jen čtyřčlenný oddíl vedený Kolesnikovem, který tu pak přijal velký shoz zbraní. Partyzáni, kteří zde zůstali, se ukrývali v zemljance v lese, ale občas chodili i přespat k lidem do vesnice. Tak, jak to dělávali před tím i zajatci. Přeci jen v lese je krásně, ale když soustavně lijí nebo mrzne až praští, není nad to ohrát se u někoho doma a přespat v seně na půdě.

Úkryt v lese byl v místě, kde byl hustý a vysoký podrost, protože pochopitelně mezi holými kmeny vysokých stromů se nikdo neschová. Důležitá byla i blízkost potoka kvůli zdroji vody, ale hlavně se do úkrytu mělo vstupovat přes vodu, aby případní čenichající policejní psi ztratili stopu. Důležité bylo jej dobře zamaskovat. Na zemljanku naho-

ru se sázely mladé stromky, sypalo čerstvé listí i jehličí, aby maximálně splývala se svým lesním okolím. V lesním táboře se nesmělo hlučet. Mluvit bylo třeba jen potichu, aby hovor nebyl slyšet daleko. Postupně, když jsme se v novém prostředí „rozkoukali“, vykolejovali jsme vlaky s nákladem zbraní nebo paliva mířící na frontu. **Vyhazovali jsme do povětří mosty, aby se německým vojákům obtížně přesouvalo, přerušovali dráty elektrického a telefonního vedení.**

Pobyt partyzánů, vypráví starousedlík

Pomáhali jsme už rok uprchlým válečným zajatcům skrývajícím se v lese a nebyl ve vesnici snad nikdo, kdo by o nich nevěděl. Za ten rok se nic nestalo. Cítili jsme se v našich vesnicích v bezpečí. Vždyť u nás končila cesta a za zády jsme měli už jen les! A do lesa se němečtí vojáci báli chodit. Vůbec jsme neváhali pomáhat i partyzánům.

Němce jsme nenáviděli a chtěli jsme pomáhat tomu, kdo jim škodil a chtěl nás jich zbavit. Bylo to prostě přirozené: dávat jim jídlo, když potřebovali, nechat je ohřát u kamen, zjišťovat pro ně potřebné informace. Někteří se do pomoci zapojili i víc. Byly to takzvané civilní spojky. Prostě žili dál jakoby nic, ale zároveň nosili partyzánům potřebné zprávy.

PARTYZÁNSKÁ STEZKA

6

Odhalení partyzánů

Vypráví se, že klíčovým pro odhalení partyzánů byla neukázněnost českých mladíků, kteří se k partyzánům přidali.

Jeden z nich, Olda Pokorný, měl za úkol odnést zprávy od kapitána Fomina z Českomoravské vrchoviny ke Kolesníkovu, který zůstal v lesích nad Lipovcem a Licoměřicemi. Olda byl mladý a bezstarostný, a tak se rozhodl, že to spojí s návštěvou své milé v Čáslavi. Ubytoval se normálně v hotelu „U Jelena“ a vůbec neměl pocit, že by mu něco hrozilo. Do spárů gestapa (německé tajné policie) se dostal úplnou náhodou. Někdo poblíž hotelu ukradl motorku, a proto byli v noci všichni ubytovaní v hotelu kontrolováni. On byl uprchlík z nucených prací, což se trestalo přinejmenším koncentračním táborem, ale ještě navíc měl usebepistoli, kterou mudalí partyzáni! Samozřejměho zatkli a vyslýchali.

Asi jste něco slyšeli o způsobu výslechu gestapa. Zatčené drsně mlátili a mučili. Těžko říct, jak moc nebo jak málo utrpení Olda vydržel, než jim řekl všechno, co věděl a navíc odsouhlasil, že s nimi bude spolupracovat. Dostal úkol vrátit se k partyzánům jakoby se nechumelilo a dodávat gestapu informace o akcích, které chystají.

Podobně „hloupě“ se nechal gestapem zatknout i mladík Josef Novotný. Nechal si totiž na zábavě v Bukovině zahrát „sólo pro partyzány“. I on podlehl nátlaku gestapa a kývl na to, že s nimi bude spolupracovat.

Partyzáni se o zatčení obou mladíků gestapem dozvěděli a dobře si uvědomovali, že gestapo z nich určitě vymlátí potřebné informace, aby na ně mohlo udeřit. Proto velká část partyzánů přišla z Českomoravské vrchoviny zpět nad Lipovec a Licoměřice. Když se vrátil Novotný k partyzánům, byl odhalen a partyzánským soudem (na rozkaz Picha-Tůmy) zastřelen. Bylo to 5. prosince, kdy chodíva Mikuláš. O několik dní později přišel Pokorný k Ouřeckým, kde byl partyzány zajat a později zlikvidován.

Někdo jiný zase vypráví, že poslední kapkou byla hloupost partyzánů. Ti se opili v hospodě u Franců v Novém Dvoře a v opilecké rozkuráženosti je nenapadlo nic lepšího, než vykrást letní byt vedoucího kolínského gestapa Heinricha Meiera. Ten letní byt, to byla totiž jedna pronajatá míst-

nost v domě Aloise Mercla, který stál hned vedle hospody. Byla to úplně zbytečná provokace.

Gestapo mělo hodně informací, ale potřebovalo ještě zjistit, kde se aktuálně nachází štáb partyzánské brigády Mistra Jana Husa. Tak 15. prosince vyslalo dalšího svého udatě Ladislava Bambase. Ten zamířil do vesnice Lipovec za pekařem Kůrkou, se kterým se znal ze školy. Tvrdil mu, že hledá spojení na sovětské partyzány a pan Kůrka mu to uvěřil. Dovedl ho k panu Ouřeckému, což byla hlavní spojka na partyzány. Jenže pan Ouřecký Bambasovi nevěřil. Zahlédl ho totiž pod vesnicí vystupovat z auta. Poslal ho jednoduše pryč. Lehko se to teď říká, po bitvě je každý generál, ale to byla ta chyba. Měl ho dovést k partyzánům a oni by si s ním už poradili. Takhle se prostě vrátil, aby vše ohlásil gestapu.

PARTYZÁNSKÁ STEZKA

7

Potrestání vesnic, vypráví Václav Plener z Lipovce – dotvořeno

Blížily se Vánoce. Bylo 19. prosince 1944, mrzlo, a navíc byla hustá mlha. Vstávali jsme časné ráno kolem páté jako každý den a šli krmit dobytek. Vesnice byla plná lidí. Tehdy to bývalo jinak než dnes. Většina lidí pracovala tam, kde žila – švec Brom, pekař Kůrka, kovář..., my ostatní jsme se živili hospodařením na svých polích. Jen pár z nás chodilo do práce do továrny v Hedvikově u Třemošnice. Náhle se z mlhy kolem vesnice začali vynořovat vojáci německého wermachtu v těch svých děsivých kabátech, vysokých botách a přilbách na hlavě s namířenými puškami. **Vesnice byly obklíčeny už kolem 4. hodiny ráno a vojáci stahovali kruh k vesnici až k nám přes pole a zahrady vešli přímo do dvora.**

Říkalo se potom, že tu bylo asi 1200 německých vojáků a gestapáků z Chrudimi, Kolína i Pardubic. Kolem osmé hodiny přijel rozhlasový vůz, který hlásil: **Všichni občané ve věku 16–60 let se dostaví na návěs. Kdo bude přistižen v bytě, bude zastřelen.** Vyšli jsme celá rodina na návěs. Všichni sousedi tam stáli mlčky. Hrůza nás obcházela. Museli jsme se rozdělit, muži zvlášť a ženy zvlášť. Děsili jsme se, že nás potká osud Lidic a Ležáků. Ženy musely postupně dovést německé vojáky k sobě domů, kde všechno prohledávali, rozhazovali, rozbíjeli a co se jim hodilo, ukradli. **My muži jsme museli zůstat stát na návěsi a po jednom nás brali k výslechu. Všechny nás mlátili a chtěli vědět, co víme o partyzánech a kde jsou ukrytí.**

Stejně se to odehrávalo i v Licoměřicích. Když paní Jiráková brzy ráno vstala, šla se nejprve podívat na pole, odkud je dobře vidět do kraje. No a uviděla, jak vojáci stahují kruh kolem našich obcí. Běžela varovat Bromovi, u nichž spali dva partyzáni. Bromovi proběhli stodolou vedlejšího domu, tedy stodolou starosty Šmída a ukryli se v Zumrově roubené stodole. Psi vyčenichali jejich stopu do Šmídovy stodoly, a tak gestapáci začali do stodoly střílet v domněnku, že jsou tam schovaní. Od jedné zápalné střely stodola chytla a začala hořet.

Nejvíce týrali starostu Šmída, kterého pověsili za ruce a nohy v Zumrově stodole a chtěli z něj vymlátit, kde jsou Bromovi, kteří partyzánům hodně pomáhali a kde se skrývají partyzáni. Starosta při tom mlácení asi čtyřikrát omdlel. Bromovi přitom byli schováni v seně právě v té stodole.

Anežku Bromovou až do konce života pronásledovaly zvuky starostova mučení. V Zumrově stodole zůstali Bromovi schovaní tři dny, až pak se odvážili vylézt a v noci utekli do lesa k partyzánům.

Kolem třetí hodiny odpoledne nás nahnali do Linhartovy hospody, (starostu Šmída museli odnést, v jak strašném byl stavu), seřadili nás do řad a museli jsme celou noc stát. Pár chlapů kolem mě omdlelo a gestapáci je kvůli tomu mlátili. Druhý den nás naložili na nákladní auta. Bylo nás celkem 106. Když jsme se rozjžděli, malý Zdeněk běžel za námi a hodil nám na korbu kus chleba, který nám ukrojila jedna sousedka. Odvezli nás do kasáren do Čáslavi a dál pak do koncentračního tábora Terezín, někoho i do věznice na Pankrác. **Němci ale v lese žádné partyzány nenašli. Objevili jenom jejich bunkr, tak jej vyhodili do povětří.**

PARTYZÁNSKÁ STEZKA

8

V koncentračním táboře Terezín, vypráví František Froman

V jasné mrazivé noci nás vlakem dovezli do Bohušovic. Museli jsme se seřadit a gestapáci nás obstoupili ze všech stran. Všichni jsme šli pěšky do Terezína. **Když jsem viděl poprvé osvětlenou Malou pevnost, připadalo mi, že jdu do pekla.** Na dvoře to začalo. Dozorci nás začali mlátit a museli jsme vyndat z kapes vše, co jsme měli. Vyfasovali jsme miskou, lžící a deku.

Jíst jsme dostávali málo, ráno náhražka kafe a kousek chleba, večer to samé a v poledne vodovou polévku. Dvakrát týdně měl být guláš, ale byla to spíše voda s trochou šlach a v tom malé neloupané brambory. Ten hrozný a neustálý hlad nás všechny měnil. Balíčky s jídlem nám z domu posílali, ale němečtí dozorci nám všechno brali. Tak mi přišel balíček, v němž zbyl jen papír a kus suchého chleba. Něco se dalo poslat jen zašité v límci

košile nebo v manžetě. Práce byla různá, ale **nejhorší bylo vykládání vagónů uhlí. Na jeden vagón jsme byli odvezeni jen dva vězni a od 7 hod ráno asi do 13 hod po obědě musel být vagón vyložený.**

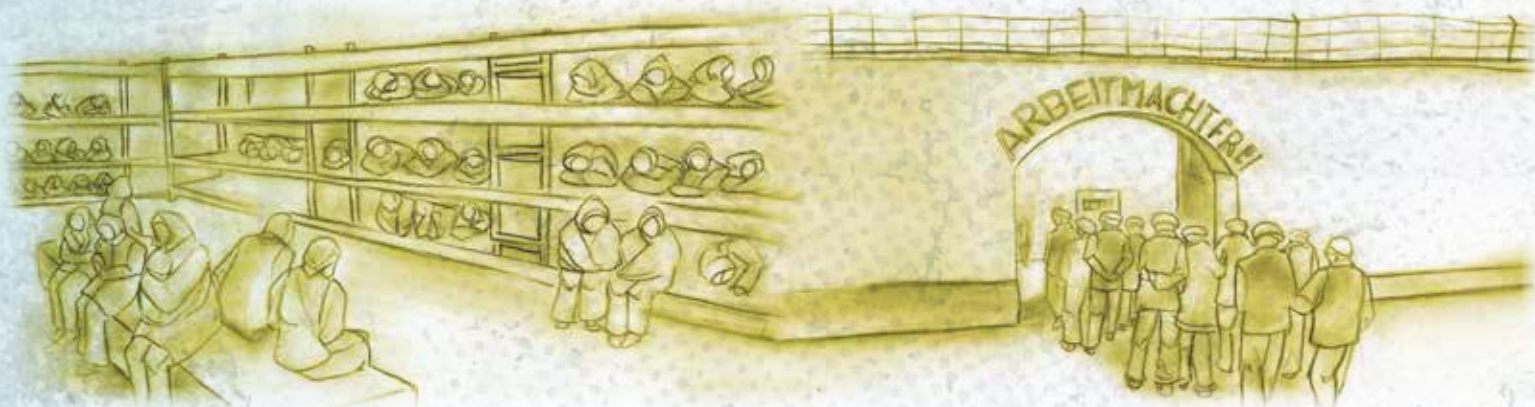
Byl jsem na čtvrtém dvoře. Na cele byly jen palandy, ale už ne slamníky (tedy slaměné matrace). Na palandách jsme byli tak namačkaní, že když se chtěl jeden otočit, museli se otočit všichni. Ze stropu kapala neustále voda a byla tam strašná zima. Na klozet se stály dlouhé fronty. Všude bylo spousta hmyzu, vši po nás lezly jako mravenci. Svítit jsme mohli jen když někdo někde sehnal svíčku, jinak jsme byli potmě. Mladí se zabavili ve volných chvílích tím, že hráli karty, které si sami vyrobili. Večer jsme si povídali, kdo co znal a dělal přednášku ostatním, abychom si zachovali

zdravý rozum. Já jsem povídal o hospodaření. Byl s námi jeden učitel, který před válkou cestoval, tak nám vypravoval svoje zážitky z cest.

Všichni jsme byli strašně zesláblí, podvyživení a do toho se v Terezíně rozšířil tyfus. **Snad všichni jsme onemocněli. Když jsem se dostal na marodku s tyfem, tak tam nebyly vši, ale spousty blech. Pomoci se mi dostalo až od Mezinárodního červeného kříže, když byl Terezín osvobozen.** První dobré jídlo jsme dostali 10. 5. 1945. Přinesli nám kotel dobrého masového guláše. Ale vlastně jsme mohli jenom ochutnat. Kdybychom se guláše pořádně najedli, asi by to po tom hladovění byla naše smrt. V Terezíně umřel pekař Kůrka z Lipovce. Už sem přišel hrozně zmlácený, rány podebrané. Dostal od toho otravu krve.

Domů jsem se vrátil na konci května. Nemohl jsem si zvyknout, že mám dost jídla a pro každý malý drobek jsem se prudce vrhal pod stůl. Rodina ze mě byla úplně vyděšená. Slyšel jsem, že na oslavu osvobození sem přivezli partyzáni vůz plný piva, ale neměl ho kdo pít! Já jsem v tu dobu ještě nebyl zpátky doma, stejně jako mnoho dalších mužů.

Kvůli pomoci partyzánům zahynulo 30 mužů z Lipovce a Licoměřic a ve vesnicích zůstalo 25 vdov a 36 siroteků.

PARTYZÁNSKÁ STEZKA

1-8

ZKUS SI ODPOVĚDĚT:

- Měl bys odvahu vypravit se do země plné nepřátel?
- Chtěl bys pomoci zemi, která je zabraná nepřítelem, který zničil tvou zemi?

ZKUS SI ODPOVĚDĚT:

- Dokázal bys celý den mlčet a domlouvat se s kamarády jen posunky beze slov?
- Zvládl bys pobyt v lese za každého počasí? Ne na jedno odpoledne, ale na řadu dní?

ZKUS SI ODPOVĚDĚT:

- Umíš uvařit nějaké jednoduché jídlo?
- Vydržíš týden nejíst sladké?

ZKUS SI ODPOVĚDĚT:

- Kolik kilometrů bys za den dokázal ujít pěšky?
- Zvládl by ses orientovat bez mapy? Podle čeho by ses řídil?
- Zkoušel jsi někdy bobříka hladu, tedy celý den nejíst?

ZKUS SI ODPOVĚDĚT:

- Vydal by ses nepřítelům nebo by ses skrýval, kdybys věděl, že kvůli tobě někoho mučí?

ZKUS SI ODPOVĚDĚT:

- Umíš oba mladíky pochopit? Proč byli nebojácní až příliš?
- Myslíš, že bys vydržel fyzické mučení a psychický nátlak a neprozradil své kamarády? Mohli třeba vyhrožovat, že postřílí celou tvou rodinu.
- Je opravdu zachování vlastního života tou nejvyšší hodnotou nebo je to něco jiného?

ZKUS SI ODPOVĚDĚT:

- Vydal by ses nepřítelům nebo by ses skrýval, kdybys věděl, že kvůli tobě někoho mučí?

STŘÍPKY VZPOMÍNEK

Témata zastavení:

BOUSOV

Vzpomínka na to, jak se tuchovská škola stala útočištěm

KOSTELEČ U HEŘMANOVA MĚSTCE

Vzpomínka na nedostatek jídla a paní Emílii

MÍČOV

Vzpomínka na pátrání po partyzánech

NAČEŠICE

Vzpomínka na statečného vrchního strážmistra Pepu Chaloupku

PODHOŘANY

Vzpomínka na strach třináctileté dívky, vypráví paní Ludmila Roušarová

Vzpomínka na rozvoj hasičského sboru a odvážného poštmistra

VYŽICE

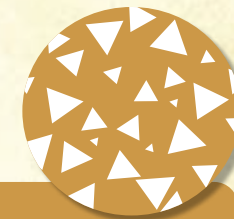
Vzpomínka na mladickou nerozváženost a útěk vojáků wehrmachtu

ŽLEBSKÉ CHVALOVICE

Vzpomínka na mladé ve válce – jejich sportování i nezištnou pomoc

Vzpomínka na záťah gestapa a osvobození

STŘÍPKY VZPOMÍNEK

Vzpomínka na to, jak se tuchovská škola stala útočištěm

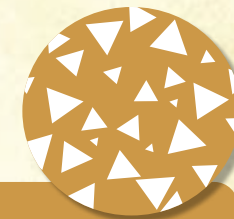
Děti z Lipovce a Licoměřic chodily za války do školy do Tuchova. V ten strašný den 19. prosince 1944, kdy němečtí vojáci obklíčili obě vesnice, se děti vypravily do školy jako obvykle. Na kopečku nad Tuchovem narazily na uzavřený kruh mužů se zbraněmi. Naštěstí v tomto úseku hlídali čeští četníci. Děti se strachovaly, co bude, že přijdou pozdě do školy. Jeden četník řekl, že je budou všechny střílet. Došla sem i slečna Růženka z Lipovce, která sloužila v Tuchově ve škole. Správně se podle pokynů měla vrátit a sdílet osud s Lipovskými. Všichni se báli, že je potká osud Ležáků.

Jeden starý četník se k ní přitočil a řekl: „Seberte se s těmi dětmi a jděte do školy a nepouštějte je domů, ať se děje, co se děje!“ A tak všichni utíkali do školy, která se pro ně stala útočištěm. Slyšeli až do školy vyvolávání jmen svých sousedů z tlampačů, byla slyšet střelba a pak začala hořet Šmídova stodola. Děti se strašně bály, co je s jejich rodinami, zda Němci nevypálí jejich domovy... Slečna Růženka je utěšovala, že bude všechno dobré, ale moc jí to nevěřily.

Ve škole se připravovalo všechno na přespání dětí. Někteří tuchovští občané si brali děti k sobě na noc. Pozdě večer pro ně nakonec začaly chodit maminky a odváděly si děti domů. Ve škole jich přespalo nakonec jen pár.

STŘÍPKY VZPOMÍNEK

Vzpomínka na nedostatek jídla a paní Emílii z Kostelce u Heřmanova Městce

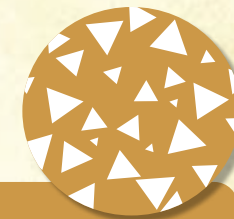
Od vypuknutí 2. světové války byly potraviny na příděl. Ale nepředstavujte si, že by nám je někdo dával. Museli jsme za ně normálně zaplatit, ale mohli jsme si jich koupit jen tolik, kolik dovozoval příděl nebo kolik jich vůbec bylo k sehnání. **Jenže příděly byly velmi malé a během války se navíc ještě zmenšovaly. Když jsem přinesla domů nákup s týdenním přídělem potravin na celou rodinu, vypadal spíš, že je na den než na týden. Ono se to dá chvíli vydržet, ale ne dlouhodobě. Začaly se rozmáhat nemoci z podvýživy.**

Snažila jsem se sehnat potraviny, hlavně výživné maso, kde se dalo. Snažil se o to každý. **Řezníci tajně kupovali dobytek od zemědělců, v noci ho poráželi a prodávali lidem „na černo“.** Jenže za to hrozily vysoké tresty nebo i smrt. Tresty hrozily hospodářům za nepřiznanou porážku zvířat, řezníkům i nám kupujícím.

U nás v Kostelci byla majitelkou hostince a řeznictví paní Emílie Minaříková. V květnu 1943 Němci provedli velký záťah na řezníky v Heřmanově Městci a uvězněna byla i naše paní hostinská. Většina ze zatčených se vrátila domů, ale paní Emílie byla odsouzena k smrti. Žádosti o milost, kterou podpořila i heřmanoměstská městská rada, nebylo vyhověno a **paní Emílie Minaříková byla po roce věznění na Pankráci popravena.**

STŘÍPKY VZPOMÍNEK

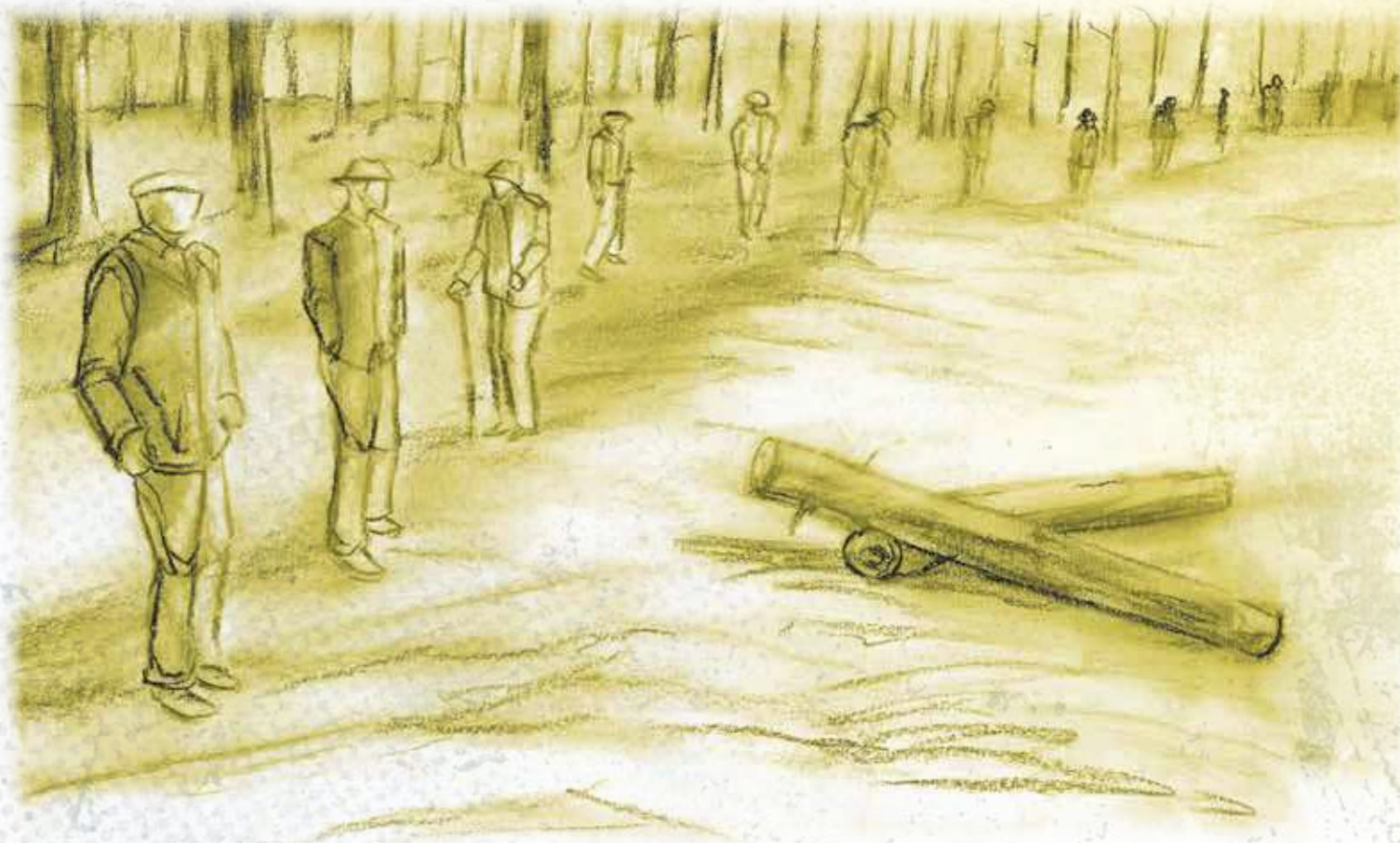

Vzpomínka z Míčova na pátrání po partyzánech

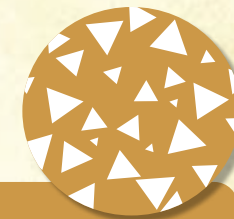
V roce 1944 se začaly šířit nadějně zprávy o konci války. Od léta už bylo jasné, že porážka Němců je jen otázka času. V lesích se objevili partyzáni. Obyvatelé okolních vesnic jim dávali jídlo. V hostinci pana Hlaváčka byli na jaře roku 1945 dvakrát ubytováni příslušníci gestapa a četníků, kteří měli dělat protipartyzánské hlídky.

Jednoho dne z rána se ve vsi objevili němečtí vojáci. Přijelo jich plné velké auto. Zverbovali všechny muže do 50 let a nutili je hledat partyzány po lese. Museli udělat rojnici – lidský řetěz. Partyzána nenašli ani jednoho, ale psi vyčechali jejich skrýš pod „Štírovkou“ (Štírovkou), kde byly ještě zbytky nedojedeného jídla. **Skrýš byla moc pěkně udělaná. Byla to jáma v zemi asi 4 × 4 m, zakrytá svrchu dřevem a zasypaná hlínou. Byly na ní i zasazeny stromy, aby nikdo nic nepoznal. Vchod do skrýše byl od potoka a také zamaskovaný.**

Němci hned nařídili bunkr rozbourat. **Na obecním úřadě probíhaly výslechy, ale naštěstí nikdo nic neřekl. Všichni tvrdili, že o tom nevěděli, tak se nic nevyšetřilo. Ve skutečnosti ale o partyzánech a jejich skrýši věděla spousta lidí – hajní, lesní správce ze Slavkovic Poluda i dělníci pracující v lese. Někteří ji totiž pomáhali i stavět. Když němečtí vojáci odtáhli s nepořízenou, ulevilo se celému okolí.**

STŘÍPKY VZPOMÍNEK

Vzpomínka z Načešic na statečného vrchního strážmistra Pepu Chaloupku

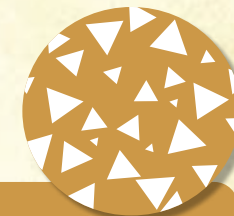
Pepa se jako pětadvacetiletý mladý muž dal k československému četnictvu. V sousedním Německu se dostal k moci Hitler a vedl vůči nám velmi agresivní politiku. Podněcoval Němce v našem pohraničí ke vzpourám a neposlušnosti. Proto byly v roce 1936 zřízeny prapory Stráže obrany státu (SOS), které měly chránit naši státní hranici. Právě k nim byl v roce 1937 Pepa Chaloupka přeložen.

Jakmile Hitler připojil naše území k Velkoněmecké říši (15. března 1939), šla po Pepovi německá tajná policie – gestapo. Zajali ho a uvěznil. Jemu se ovšem podařilo z vězení utéct a celou válku pak žil s falešnými doklady a pracoval jako dělník v závodech v Kvasínách. Spolu s ostatními dělníky byl nasazen na nucené práce do německých továren. Odtamtud na konci války utekl. Na začátku května 1945 už byl Hitler po smrti, Berlín jako hlavní město nacistické třetí říše dobyt, ale skoro celé Čechy a Moravu ještě Němci ovládali.

Praha se rozhodla vzdorovat jim a nečekat jen pasivně na osvobození sovětskou nebo americkou armádou. Pepa Chaloupka se do Prahy vypravil, aby pomohl osvobození. 5. května tam vypuklo Pražské povstání – boj s patnácti tisíci vojáky německého wehrmachtu. Pepa bojoval na barikádách a zemřel poslední den povstání 8. května 1945 při obraně Staroměstské radnice. Bylo mu nedožitých 35 let. **Byl to člověk velmi statečný, kterému osud jeho země a národa nebyl lhostejný.**

STŘÍPKY VZPOMÍNEK

Vzpomínka z Podhořan na strach třináctileté dívky, vypráví paní Ludmila Roušarová

Dodnes si vzpomínám na 19. prosince 1944, kdy Lipovec a Licoměřice obsadili němeční vojáci kvůli tomu, že zdejší lidé pomáhali partyzánům. Tehdy maminka vůbec nevařila, všichni jsme stáli venku a poslouchali rozhlas, který vyvolával jména občanů v sousední vsi, aby se dostavili na náves. Vítr foukal od Licoměřic k Podhořanům, a tak bylo i u nás dobře slyšet. Všechny lidi obcházela hrůza, co se bude dít. Zda je rovnou nepostřílí a vesnici nezapálí jako Ležáky. Němeční vojáci nahnali lipovské a licoměřické muže do nákladáků a odvezli je do vězení na Pankrác nebo koncentračního tábora Terezín. Jenže to nebyl konec.

O několik dnů později přijeli Němci do naší obce a začali prohledávat domy, lezli po půdách a píchali vidlemi do sena, jestli zde nejsou ukryti partyzáni. Ve škole jsem vůbec nemohla vydržet, jaký jsem měla strach o rodiče. Proto jsem o polední přestávce běžela ze školy v Turkovicích domů, abych se přesvědčila, že jsou všichni v pořádku.

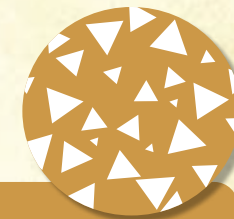
Vzpomínka na rozvoj hasičského sboru a odvážného poštmistra

Ve válečných letech se ale podařilo občas i něco pěkného. V roce 1943 se naši hasiči v Podhořanech rozhodli pro výstavbu nového hasičského domu, pro nákup motorové stříkačky a dovybavení výzbroje. Válka byla v plném proudu, ale zástupci tří firem přijeli v březnu 1944 do Podhořan, své výrobky v místní hospodě představili a přítomní

občané v tajném hlasování rozhodli o dodavateli. Součástí slavnostního otevření hasičského domu byl koncert na zahradě u Tlapáků. I když zuřila válka, lidé žili každodenními starostmi. Sháněli potraviny, chodili do zaměstnání, do škol, prožívali své osobní krize, rodinné problémy, starosti, ale i drobné radosti.

I v Podhořanech byli lidé, kteří se neštíteli své sousedy z nejrůznějších důvodů udávat německé tajné policii – gestapu. Pošt mistr pan Malý se po válce přiznal, že zničil několik dopisů adresovaných gestapu. Kdoví, co by se dělo, kdyby tu osobní odvalu neměl a udání odeslal.

STŘÍPKY VZPOMÍNEK

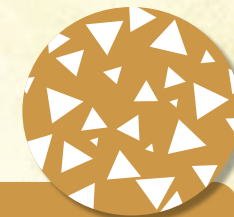
Vzpomínka z Vyžic na mladickou nerozvážnost a útěk vojáků wehrmachtu

Mladík Josef Novotný se přidal k partyzánům, kteří seskočili do okolních lesů na konci října 1944. Dlouho u nich ale nepobyl. Vrátil se domů. Měl tu výhodu, že bydlel u lesa, takže se tam mohl kdykoliv utíkat schovat. Vypráví se, že šel klidně do Bukoviny na zábavu a tam si nechal lehkomyšlně zahrát „Sólo pro partyzány“. Byl to prostě zbrklý kluk a když se na zábavě naparoval, tak už byl taky „posilněn“ alkoholem. Vůbec ho nenapadlo, jaké bude mít jeho jednání následky. Někdo to Němcům nahlásil a hned druhý den si pro něj přišlo gestapo (německá tajná policie). Při brutálním výslechu si od něj vynutili spolupráci a poslali ho do lesa k partyzánům, aby pro ně, pro gestapo, o partyzánech sbíral informace a hlásil je. Jenže partyzáni ho prověřili a našli u něj prý telefonní číslo gestapa. Odsoudili ho podle partyzánské přísahy a na rozkaz komisaře Picha-Tůmy byl za hrubou nekázeň zastřelen 5. 12. 1944.

Na konci války němečtí vojáci utíkali před sovětskou armádou. Bylo jich tolik, že silnice jim byla úzká. Jeli po polních cestách i lesem. Tolik se báli postupující Rudé armády. Nejlepší sami věděli, jaká zvěrstva v Sovětském svazu páchali! Všichni chtěli do zajetí k Američanům nebo Angličanům. Ale Rusové už byli všude. Byl to zběsilý úprk německé „vítězné“ armády. **Když jim došel benzín, tak své motorky házeli do našeho rybníka. Pouštěli koně, protože byli moc pomalí, tak nám tu koně po polích běhali jako zajíci.**

STŘÍPKY VZPOMÍNEK

Vzpomínka z Chvalovic na mladé ve válce – jejich sportování i nezištnou pomoc

Žít se musí i v těžkých časech. Každý chtěl válku nějak ve zdraví přežít a v rámci možností se i radovat ze života. **V roce 1944 už válka trvala dlouhých pět let a zdejší mládež požádala obec, zda by jim přidělila místo pro fotbalové hřiště, aby na něm mohli hrát. Dostali část luk pod lesem a hned ve stejném roce bylo hřiště zbudováno.**

Po zátahu německých vojáků 19. prosince 1944 skončili všichni muži z Licomělic a Lipovce v Terezíně. Ve vesnicích zůstali jenom ženy, mladí chlapci a starci. Ve větších hospodářstvích byl problém stihnout se o všechno postarat. Tehdy to chtělo hodně ruční a často namáhavé práce. Muži citelně chyběli. Naši mladí, kteří si prosadili zřízení fotbalového hřiště, aby měli sportovní vyžití, chodili dobrovolně do sousedních vsí pomáhat krmit dobytek..

Vzpomínka na zátah gestapa a osvobození ve Žlebských Chvalovicích

Byl začátek února 1945 a všude ještě ležel sníh. Noc byla mrazivá a ještě než se rozednělo, obklíčilo gestapo vesnici. Lidi začal budit štěkot psů, kteří tak hlásili vetřelce. Gestapáci vtrhli ke starostovi domů a vše obrátili vzhůru nohama. Naštěstí nenašli nic, za co by jej mohli potrestat. **Starostu a další občany pak gestapáci vzali na obecní úřad k výslechu. Výslychaní se dobře drželi, tvrdili, že nic neví a nikoho nevyzradili. Gestapáci mezitím systematicky prohledávali domy.**

V té době se doma schovával i mladík Karel Novosad, který utekl z nucených prací ve Velkoněmecké říši. Něco takového se trestalo koncentračním táborem nebo smrtí. Proto se Karel pokusil z domu utéct, aby jej nenašli. Jenže naše vesnice byla neprodyšně obklíčena, a tak se mu to nepovedlo. Gestapáci ho chytli a poslali do koncentračního tábora Terezín, kde bohužel zahynul.

V květnu 1945 jsme těsně před osvobozením v naší vesnici odzbrojili skupiny německých vojáků (přijížděli auty, na koních i pěšky) – získali jsme několik nákladních aut, mnoho zbraní a 50 koní. V květnových dnech po osvobození jsme museli několik dní držet hlídky, protože němečtí vojáci se potloukali v okolních lesích a v noci nás mohli ohrožovat.

PUTOVÁNÍ po vzpomínkách

Autoři

Ing. arch. Tereza Šmídová – studium pramenů, text
Dana Morávková – grafické ilustrace

Autoři děkují všem spoluautorům – představitelům obcí obou mikroregionů, lidem, kteří se aktivně zapojili do získávání střípků vzpomínek místních lidí.

Seznam použitých zdrojů

1. KUBÍN, Milan; JURMAN, Hynek a VOMELA, Pavel. Partyzánská odysea a osud Věry Pilařové. Historie na pokračování. Praha: [s.n.], 2012. ISBN 978-80-260-1424-9.
2. PICH, Miroslav, DOLEŽAL, Jan a KMONÍČEK, Josef (ed.). Útěk a návrat: vzpomínky komisaře partyzánské brigády Mistra Jana Husa. Okamžiky. Hradec Králové: Kruh, 1986.
3. ŤOPEK, František. Lidé stateční a ti druzí. Havlíčkův Brod: Krajské nakladatelství, 1961.
4. CHMELA, Miloslav. Naplněný čas života: k historii partyzánské brigády Mistra Jana Husa. 2. vyd. (v NV 1. vyd.). Praha: Naše vojsko, 1989. ISBN 80-206-0055-8.
5. MENDALA, Ludvík. Po stopách minulosti: Dějiny Heřmanova Městce a okolí. Heřmanův Městec, 1970.
6. NĚMEČEK, Josef. II. odboj 1939–1945 v okrese Chrudim. Chrudim: OV ČSBS, 2007.
7. PFEIFER, David. 5. oddíl partyzánské brigády Mistra Jana Husa: vznik, vývoj, činnost a spolupracovníci. Diplomová práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2017.
8. KNOLLOVÁ, Petra. Heřmanův Městec za 2. světové války. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010.
9. HOLAS, Vlastimil. Válka a Chrudimsko. Bakalářská práce. Brno: Masarykova Univerzita, 2008.
10. Chrudimsko v letech 1944-1945 perem kronikáře. Chrudim: Vlastivědné muzeum, 1965.
11. PhDr. Konstantin Korovin. Online. Paměť národa. 2023. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/korovin-konstantin-1945>. [cit. 2024-07-12].
12. Zdeněk Brom. Online. Paměť národa. 2020. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/brom-zdenek-1937>. [cit. 2024-07-12].
13. KUCHTOVÁ, Šárka. Obyvatelé Lipovce a Licoměřic pomáhali partyzánům a stihl je za to trest. Online. Paměť národa. 2020. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/mista/obyvatele-lipovce-licomeric-pomahali-partyzanum-stihl-je-za-trest>. [cit. 2024-07-12].
14. NOVÁKOVÁ, Milena. Pepa Chaloupka. Online. Nacesice.eu. Dostupné z: <https://www.nacesice.eu/obec/historie-obce/pepa-chaloupka/>. [cit. 2024-07-12].
15. Partyzáni v českých luzích a hájích [film]. Režie Václav Křístek. Česko: Redakce aktuální publicistiky, 2010.
16. Kroniky a pamětní knihy obcí: Bukovina, Hošťalovice, Licoměřice, Podhořany, Žlebské Chvalovice
17. Vzpomínky pamětníků ve vyprávění: Pana Šindeláře z Vyžic, Paní Roušarové v Podhořan
18. Vzpomínky občanů Lipovce a Licoměřic na věznění v Terezíně zaznamenané v roce 1974